

ΑΙΝΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΗΛΙΑ ΖΕΡΒΟΥ ΙΑΚΩΒΑΤΟΥ.

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ « Η ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ. »

1882.

ΑΙΝΟΣ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ.

ΜΗΝΙΑΙΟΝ.

ΕΤΟΣ Α'. Μάρτιος 1882. ΤΕΥΧΟΣ Α'.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.

¶ Πολλοὶ ἀποδυόμενοι εἰς ὁμοίον τι, ὡς τὸ προκείμενον, δημοσιογραφικὸν στάδιον, συνειθίζουν ἐν τῇ ἐνάρξει του νὰ προτάττωσιν ἢ μακρὰ προγράμματα, ἢ ἐκτεταμένα προοίμια, ὅπως διὰ γενικῶν καὶ ἀορίστων φράσεων ἐκθέτωσι τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν πορείαν των, ἢ ἐκθειάζωσι τὸ ἐπιχειρούμενον ἔργον των, ἢ προὔποσχονται μυρία ὅσα πρὸς τοὺς ἀναγνώστας των. Ἡμεῖς ὁμῶς οὐδόλως διανοούμεθα τοιουτοτρόπως νὰ προλογίσωμεν, καὶ νὰ καταναλώσωμεν τὸν χρόνον εἰς κοινούς τόπους καὶ πεπατημένας ὁδοὺς ἀρχοῦν ὅσα προεκηρούσαμεν διὰ τῆς ἡμετέρας Ἀγ-

γελίας, εἰς ἣν εἶπομεν πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι ὁ Αἴνος ἀπέχων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐκ τῆς συγχρόνου πολιτικῆς τύβης, προτίθεται κυρίως σκοπὸν φιλολογικὸν καὶ ἠθικόν· ἤδη σπεύδομεν πρὸς τὴν οὐσιώδη καὶ τακτικὴν ἐργασίαν, δι' ἣν πρὸ πολλοῦ διψῶμεν. Θετικοὶ μᾶλλον καὶ πρακτικοὶ, ἀνησυχοῦμεν νὰ εἰσέλθωμεν τὸ ταχύτερον εἰς τὰ πράγματα, ἅτινα εἶναι συνήθως καὶ γονιμώτερα ἀπὸ τὰς γυμνάς καὶ ἀφηρημένας θεωρίας. Αὐτὰ δύνανται προσέτι νὰ παράσχωσι καὶ ψηλαφητὰ δείγματα πρὸς ὀρθὴν καὶ δικαίαν τῆς ἡμετέρας ἐπιχειρήσεως ἐκτίμησιν. Ἐνδεχόμενον νὰ μὴ τύχωμεν καὶ κατὰ τοῦτο τῆς εὐνοϊκῆς τῶν μεγαλοφυῶν κρίσεως, πλὴν ἰκανοποιούμεθα ἐκ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἐκπληροῦντες πατριωτικὸν καθῆκον, δυνάμεθα νὰ ὠφελήσωμεν, ἔσω καὶ ὀλίγον, τοὺς πολλούς. Ὅτι μόνον παρὰ πάντων ἀπαιτοῦμεν, εἶναι ἡ ὑπομονή, ἡ ἀμεροληψία καὶ ἡ μετὰ σκέψεως ἀνάγνωσις.

Ἄλλως τε δὲ καὶ ἡ Περὶ ἀναβιώσεως τῶν ἐθνῶν ἐπομένῃ ιστοριονομικῇ ἔρευνᾳ, δύναται μέχρι τινὸς νὰ χρησιμεύσῃ καὶ ὡς προεισαγωγὴ τοῦ Αἴνου.

ΠΕΡΙ ΑΝΑΒΙΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

(ΕΡΕΥΝΑ ΙΣΤΟΡΙΟΝΟΜΙΚΗ.)

Α'.

« Ἀπανθ' ὁ μακρὸς κἀναριθμητὸς χρόνος
» Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. »
(Αἴας μαστ.)

Ἄδικοί τινες καὶ ἀπαισιοὶ δοξασίαι, διατρεφόμεναι ἴσως ἐκ τῆς ὀλίγον εὐαρέστου κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ἡμῶν καταστάσεως, μᾶς παρέσχον ἀφορμὴν, νὰ ἐξετάσωμεν μετὰ πολλῆς ἐπισασίας καὶ ἐμβριθοῦς φιλοσοφικῆς μελέτης, τὸ ἐν τῇ ιστοριονομικῇ ἐπιστήμῃ σημαντικώτατον ζήτημα, τὸ ἐξῆς· εἰάν ἐντὸς τῶν νόμων τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως τῶν ὄντων, ἐνυπάρχη καὶ ὁ νόμος τῆς ἀναβιώσεως τῶν ἐθνῶν. Ἡ ἀπλή ἀπαγγελία τοιοῦτου ζητήματος ἀρκεῖ καὶ μόνη, νομίζομεν, νὰ καταδείξῃ εἰς πάντα νοήμονα, πόσον εἶναι αὐτὸ δυσχερὲς μὲν καὶ δυσδιάλυτον, πλὴν καὶ σπουδαιότατον, εὐρύτατον καὶ μεγίστου ἐνδιαφέροντος.

Ἄν ἡ ἀνθρωπότης ἀσχολουμένη ἐν τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ τέχνῃ, ἀγωνίζεται καὶ καταναλίσκει τὰς ἐαυτῆς δυνάμεις ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ τελειοποιήσεως τῆς ἐν τῷ κόσμῳ φυσικῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως, δὲν εἶναι τῇ ἀληθείᾳ μικροῦ λόγου ἀξία καὶ ἀπλῆς περιερ-

γείας ἔρευνα, καὶ ἡ ἀσχολία ἢ μελέτη μέρους τινὸς αὐτῆς, ἐκλείψαντος ἐκ τοῦ συνόλου καὶ μετὰ πάροδον χρόνου ἐπανελθόντος, ὡς ἐπανέρχεται ἄλλος οὕτως εἰπεῖν κομήτης, ὅστις ἐμφανισθεὶς ποτε προσκαίρως καὶ δίσσας ἐντὸς τῶν ἀδύτων τοῦ ἀπείρου οὐρανοῦ θόλου, ἐπινακάμπτει πάλιν μετὰ τὸ πέρασ τῆς ἀφανοῦς περιόδου του.

Τοιοῦτο δὲ μᾶλλον καθίσταται ἀναγκαία καὶ ὠφέλιμος τοιαύτη μελέτη, καθόσον πρόκειται νὰ ἐξακριβωθῇ, ἂν, δοθείσης τῆς ἀναβιώσεως ἔθνους τινὸς ἱστορικοῦ, πρέπη αὕτη νὰ θεωρηθῇ ὡς φαινόμενον μεταβατικόν, νέφος ἀεροπόρον, περίεργόν τι μετέωρον, ἠθική τις ἔστω παρατυπία καὶ ἀνωμαλία, ἢ μᾶλλον ὡς νόμος ἀδῆλος μὲν, πλήν βετιχὸς, ἀκαταμάχητος, σταθερὸς, θεῖος, ὅστις διαγράφων μυστηριωδῶς πῶς καὶ ἀορίστως ἐν τῇ περιστροφῇ τῶν αἰώνων τὴν περίοδον τῆς ἀφανείας καὶ ἀνεγέρσεως, καὶ ἐγγυώμενος ἐνταυτῷ τὴν διάρκειαν ταύτης, νὰ ἀποκαλύπτῃ μέχρι τινὸς καὶ τὸν μέγαν καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς σκοπόν.

Ἡ ἱστορία τῶν ἐθνῶν ἀναχωροῦσα συνήθως ἐκ τῆς κοιτίδος αὐτῶν, καὶ προβαίνουσα ἐν τῇ ἀφηγήσει τῆς δι' ἐλλόγου καὶ συνθετικῆς μεθόδου, μᾶς διδάσκει καὶ μᾶς διαφωτίζει μᾶλλον ἢ ἦττον ἀκριβῶς, περὶ τοῦ ποικίλου τρόπου τῆς ἐνάρξεως, τῆς προόδου, τῆς ἀκμῆς, τῆς πτώσεως καὶ τοῦ τέλους ἢ θανάτου ἐκάστου αὐτῶν. Ὅμᾶς τις ἀνθρώπων, εἴτε μεγάλη, εἴτε μικρὰ, εἴτε ἀραιὰ, εἴτε πυκνὴ, ὀρμωμένη κυρίως ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ νόμου τῆς κοινωνικότητος, καὶ ὑπὸ ἑτέρων αἰτίων, συνέρχεται ὑπὸ ἰδίαν Ἀρχὴν καὶ ἐγκλισημένη ἐπὶ ὀρισμένης τινὸς χώρας, συναπαρτίζει ἰδίαν κοινότητα. Αὕτη δὲ πληθουνομένη ἢ ὡς ἐκ τῆς ἰδίας νεανικῆς ζωικότητος παρωθουμένη, καὶ εἴτε

ἠρωϊκῶς δρῶσα, εἴτε ἐμφρόνως ὠφελουμένη ἐκ τῶν εὐνοϊκῶν τῆς τύχης περιστάσεων, αὐξάνει καὶ ἐπεκτείνεται βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαισθήτως, ὡς δένδρον πελώριον, ἐξερχόμενον ἐξ ἐλαχίστου κόκκου· μεγαλύνεται, κραταιοῦται, σχηματίζει ἰδιαίτερον ἔθνος, ἴδιον πολιτεῦμα, καὶ ἀναλόγως τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἐπιδεκτικότητος, καὶ ἑτέρων ἐξωτερικῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἀφορμῶν, ἢ ζῆ καὶ ἀποθνήσκει, ὡς πλῆθος ἄσημον, ἀνώνυμον καὶ βάρβαρον, ἢ δημιουργεῖ ὡς ἔθνος ἐκλεκτὸν καὶ προνομιούχον, ἴδιον μᾶλλον ἢ ἦττον ἐντελῆ καὶ ἐκπαιδευτικὸν πολιτισμὸν, δι' οὗ φθάνει εἰς τὸ μεσουράνημα ἢ κατακόρυφον σχεδὸν εἰπεῖν τοῦ βίου του, καὶ ἐξ οὗ πάλιν, ἀκολουθοῦν τὸν γενικὸν νόμον τῶν φυσικῶν ὄντων, κατέρχεται ὀπισθοποροῦν καὶ γηράσκον εἰς τὸ ἀντικόρυφον καὶ τὸν θάνατον. Ἐκτοτε πλέον καλεῖται ἔθνος οὐχὶ ζωντανὸν καὶ ἐνεργητικόν, ἀλλὰ νεκρὸν καὶ ἱστορικόν. *Vixit jam ἔζησεν ἡ δὴ*, ὡς ἔλεγον ἐπὶ τὸ εὐφημότερον οἱ Ῥωμαῖοι περὶ τῶν θνησκόντων.

Ἄλλ' εἰς τί ἐν κεφαλαίῳ συνίσταται ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος τῶν ἐθνῶν; — Κατέχει ἔθνος τι ἰδίαν ὀρισμένην χώραν, σχηματίζει κυβέρνησιν, χαίρει ἀνεξαρτησίαν καὶ αὐτονομίαν, κινεῖται μεθ' ἐκουσιασμοῦ καὶ ἐλευθερίας, εἰς τε τὰς ἐσωτερικὰς καὶ ἐξωτερικὰς ἐνεργείας του, ἔχει γλῶσσαν, θρησκείαν, νόμους, ἦθη καὶ ἔθιμα ἴδια, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ πολιτισμὸν ἐν γένει ἴδιον, αὐτὸ τότε ζῆ καὶ συγκαταλέγεται μετὰ τῶν λοιπῶν ζώντων· ἀπώλεσεν ὁμῶς πάντα ταῦτα τὰ προσόντα, ἢ τὰ οὐσιωδέστερα ἐξ αὐτῶν ὑποκύψαν εἰς ἕτερον, τότε θεωρεῖται πλέον νεκρὸν, ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ συναριθμεῖται μετὰ τῶν μεταστάντων. Δύναται μὲν νὰ ἀπομείνῃ ὁμᾶς μᾶλλον ἢ ἦττον πολυ-

ἀριθμός, λαός διεσπαρμένός και ὑποτελής, πλὴν οὐχὲ και ἔθνος αὐτοτελές, κράτος οργανισμένον με ἴδιον ἐκουσιασμόν και ἴδιαν προσωπικότητα. Ἡ μόνη δὲ ἐξ αὐτοῦ μεταβιβαζομένη τότε κληρονομία εἰς τοὺς ἀπορφανισθέντας αὐτοῦ ἀπογόνους, και εἰς τὰ ἐπιζῶντα ἢ ἀναφυόμενα νέα ἔθνη, εἶναι τὰ ἴχνη τῆς παρελθούσης δραματουργίας του, λαμπρὰ μὲν, ἔνδοξα, γόνημα και πρὸς ἄπασαν τὴν ἀνθρωπότητα ἐκπαιδευτικά, ἀν ἦναι ὑψηλῆς διανοίας και ἐξόχου πολιτισμοῦ προϊόντα· ὠχρὰ δὲ και ἄσημα, σκυθρωπά, εἰδεχθῆ και ἀποτρόπαια, ἀν ἦναι ὀργῆς, ἢ ἀγρίας φιλοδοξίας και βαρβαρότητος ἐξαγόμενα.

Πλὴν ἡ αὐτὴ ἱστορία, ἣτις μᾶς παρέχει τοιαῦτα γεγονότα, μᾶς ἀναφέρει και πλείστας συγχωνεύσεις ἢ ἀφομοιώσεις και μεταναστεύσεις ἔθνων, τὰς ὁποίας ὁμῶς οὐδέποτε ὀφείλομεν νὰ συγχέωμεν με τὰς ἀποβιώσεις, διότι ἐκεῖναι μὲν εἶναι διάρχεια ἢ συνένωσις ζώντων ἔθνων ὑπὸ ἑτέραν μορφήν, ἣτις με τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, δύναται νὰ σχηματίσῃ και ἴδιον ἔθνος· αὗται δὲ εἶναι διαγραφαί, ἐξ ὧν δύνανται νὰ προκύψωσιν ἀνεγέρσεις αὐτοτελεῖς ἱστορικῶν ἔθνων πολιτικῶς ἀποβιωσάντων. Καὶ τοιαύτας ἀνεγέρσεις ἴδιο μᾶς μνημονεύει ἡ ἱστορία, ὅπως διακεκριμένας και διεστῶσας ἀπ' ἀλλήλων, ἐξ ὧν ἡ μὲν μαρτυρούμενη ὑπὸ τῆς ἀρχαίας και ἱερᾶς ἱστορίας, ἀνῆλθε μὲν ἐν τῷ βίῳ, ἔζησεν ἐπὶ ἱκανὰς ἑκατονταετηρίδας, και πάλιν μετέστη ἐκ τοῦ δραματικοῦ θεάτρου τῶν ἔθνων· ἡ δὲ ἀναγραφείσα ἐν τῇ νέᾳ ἱστορίᾳ, ὑπάρχει ἤδη ὄρωσα και πρόκειται συνάμα ἀντικείμενον κατὰ τοὺς μὲν ἀβεβαίου, κατὰ τοὺς δὲ θετικοῦ και μεγάλου μέλλοντος. Ἡ πρώτη ἀναβίωσις ἀφορᾷ τὸ ἄλλοτε περιούσιον ἔθνος τῶν Ἑβραίων· ἡ δευτέρα τὸ ἄλλοτε κλασι-

κὸν ἡμέτερον. Ἐκ τῆς ἐρεύνης δὲ και ἀναπτύξεως ἀμφοτέρων μέλλει ν' ἀποκαλυφθῆ και ὀριστικῶς νὰ ἐπιβεβαιωθῆ, ἢ εἰσέτι νὰ ἀμφισβητηθῆ και ὁ ἱστοριονομικὸς νόμος τῆς ἀναβιώσεως τῶν ἔθνων. Ἄς διαλάβωμεν πρῶτον περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἑβραίων, και κατόπιν περὶ τοῦ ἡμετέρου Ἑλληνικοῦ.

Ἐπὶ οἵανδήποτε ἐποψίν θελήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ἔθνος τοῦτο, εἶναι ἀδύνατον ν' ἀποχωρισθῶμεν και ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ χαρακτήρος, περιγραφομένου εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία, ἅτινα και ὀφ' ἡμῶν ὡς τοιαῦτα θεωροῦνται και σέβονται· ἐνεκα τούτου και μετὰ μεγάλης προσοχῆς και περισκέψεως ὀφείλομεν νὰ προβῶμεν, ὅπως ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ἰδεῶν μας, μὴ προσκρούσωμεν τὸ παράπαν πρὸς τὰς ἀρχαιοπρεπεῖς και θείας ἐκεῖνας ἀληθείας, αἵτινες ἀποτελοῦν και τὴν οὐσιωδεστέραν βάσιν τοῦ νέου χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Καίτοι λοιπὸν προτιθέμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὸ Ἰσραηλητικὸν ἔθνος ἐν τῷ πρώτῳ αὐτοῦ βίῳ και τῇ ἀναβίωσει του ὑπὸ ἱστοριονομικὴν και ἔθνολογικὴν ἐποψίν, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ συνδυάσωμεν συνάμα μετ' αὐτῆς, και τὴν ἐπὶ τοῦ ἰδιαιτέρου και κυριωτέρου αὐτοῦ χαρακτήρος ἔρευναν, ἐξ ἧς θέλει κατ' ἐξοχὴν προκύψῃ και ἡ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ μεγάλη αὐτοῦ ἀποστολή, τῆς ὁποίας ἡ ὀριστικὴ πληρωσις ἔπρεπε φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ ἐπενέγκῃ και τὸ ὀριστικὸν τέλος τοῦ βίου.

Τίς εἶναι λοιπὸν ὁ ἰδιαίτερος και κύριος ἠθικὸς χαρακτήρ, ἡ σταθερὰ ἔμπνευσις, τὸ ἀποκλειστικὸν πνεῦμα, και ὁ ἐπικρατέστερος βίος τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους; — Ὁ θρησκευτικὸς ἢ θεοκρατικὸς. Οὗτος τὸν διακρίνει και τοῦ παρέχει τὴν φυσιογνωμίαν του ἐν οἵανδήποτε θέσει διατελεῖ, και οἵανδήποτε πολιτικόν

τύπον ἀναλαμβάνει. Μὲ αὐτὸν ἐγεννήθη καὶ αὐτὸν ἐθῆλασε, μὲ αὐτὸν ἔζη ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ του, καὶ ἀνεπτύσσετο ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ ἀποκαταστάσει του, αὐτὸν ὑπὸ ἀλλοίαν μορφήν μετέδωκε, καὶ μὲ αὐτὸν ἐπὶ τέλος ἀπεβίωσε καὶ ἀπεσυνετέθη. Οἱ πρῶτοι αὐτοῦ πατέρες, ὁ Ἀβραὰμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ὠμίλησαν πρῶτοι καὶ συνδιελέχθησαν μετὰ τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ, ἐξ οὗ ἤκουσαν τὸ ἴδιον αὐτῶν μέλλον, καὶ ἀπήλαυσαν ὅσα ὁ Θεὸς ὑπέσχεθη εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους των. Τέκνα παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν, χώραν ὠραίαν καὶ πλουσίαν, ἀπειρον πληθὺν ἀπογόνων, πικρὰν τούτων αἰχμαλωσίαν καὶ πολυχρονίους δοκιμασίας ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ, ἐξοδὸν ἐξ αὐτῆς, ἐλευθερίαν καὶ ἀποκατάστασιν, βίον ἀνεξάρτητον καὶ εὐδαίμονα ἐν τῇ τηρήσει τῶν ἐντολῶν του, ἐπίκλησιν λαοῦ ἐκλεκτοῦ καὶ περιουσίου, μετάδοσιν ἐξ αὐτοῦ Θεοῦ φωτὸς καὶ ἐξέλευσιν παγκοσμίου ἀπολυτρώσεως.

Τοιοῦτοι λόγοι εἰς τὰς πρωτογενεῖς καὶ ἀθώας ἐκεῖνας ἐποχὰς, καὶ εἰς ἀπλοῖκούς καὶ θεοσεβεῖς ἀνδρας ἀπευθυνόμενοι, καὶ τοιαῦται ὑποσχέσεις καὶ προῤῥήσεις βαθμηδὸν πραγματοποιούμεναι, καὶ πολλάκις ὑπὸ θαυμάτων συνοδευόμεναι, ἐμελλον ἀναμφιλέκτως ν' ἀπαρτίσωσι τὸ δογματικὸν καὶ παραδοτικὸν ἐκεῖνο κεφάλαιον, τὸ ὁποῖον μεταδιδόμενον καὶ ἐνστερνιζόμενον εἰς τὰς καρδίας, καὶ γονιμοποιούμενον καὶ μεγαλυνόμενον ὑπὸ θερμῆς καὶ ἀγνῆς φαντασίας, ν' ἀποτελέσῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους καὶ βάσιν στερεᾶς πίστεως καὶ θεολατρίας, καὶ νὰ δημιουργήσῃ καὶ μορφώσῃ ἀμεταβλήτως τὸν ἰδιαίτερον πολιτισμὸν ἢ θεοκρατικὸν καὶ θρησκευτικὸν ἐκεῖνον χαρακτῆρα, οἷος ἦτον ὁ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους.

Μὲ τοιαύτας τοῦτο προγονικὰς παραδόσεις, καὶ μὲ τοιαύτην πρὸς αὐτὰς ἀσάλευτον πίστιν, ἔζη καὶ ἐπληθύνετο ἐπὶ δύο περίπου ἑκατονταετηρίδας ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ αἰχμαλωσίᾳ, ἐνισχύετο καὶ εὐελπίζετο ὑπὸ τὸ βᾶρος τῶν σκληρῶν ἐν αὐτῇ δοκιμασιῶν του, διετήρει ἀνεπίμικτον τὸν βίον καὶ ἀνόθευτον τὸν χαρακτῆρά του ἀπὸ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τῶν Αἰγυπτίων, καὶ διέμενε πάντοτε ἀλλότριον μεταξὺ ἀλλοτρίων ἢ ἀνεπιμιξία του ὅμως αὐτῆ, ἐχρημάτισε καὶ ἡ ἀγκυρα τῆς σωτηρίας του.

Αὐταὶ αὐταὶ αἱ παραδόσεις ὑποτρεφόμεναι καὶ διαβεβαιούμεναι ὑπὸ θεοσημείων καὶ τερατουργημάτων, ἢ πληγῶν καὶ αἱμάτων, ἐξήγαγον τὸν περιούσιον αὐτὸν λαὸν ἐκ τῆς Αἰγυπτιακῆς χώρας, τὸν ὠδήγησαν εἰς τὸ ἱερὸν καὶ μυστηριῶδες ἐκεῖνο ὄρος, ἐνθα παρέλαβε τὴν θεῖαν νομοθεσίαν του, τὸν ἐνεθάρρουναν πλανώμενον ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν καὶ μαχόμενον ἐν τῇ ἐρήμῳ, τὸν ἀνέδειξαν νικηφόρον ἐνώπιον πολυαριθμοτέρων ἐχθρικῶν λεγεώνων, καὶ ἐπὶ τέλος τὸν ἐγκατέστησαν εἰς τὴν ὑποσχεθεῖσαν πρὸς τοὺς πατέρας του χώραν, τὴν ὑπὸ τῶν Γραφῶν καλουμένην Χαναὰν καὶ γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὑπὸ δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐτέρων ἐθνικῶν συγγραφέων Παλαιστίνην καὶ Ἰουδαίαν.

Ἴδου λοιπὸν ὁ Ἑβραϊκὸς λαὸς ἐν διαστήματι πέντε ὡς ἔγγιστα ἑκατονταετηρίδων, πληθυνθεὶς ἐξ ἑνὸς μόνου ζεύγους, τοῦ Ἀβραὰμ καὶ τῆς Σάρας, μεγαλυνθεὶς καὶ κραταιωθεὶς, ἀπετέλεσε πλεον ἴδιον ἔθνος αὐτόνομον καὶ ἀνεξάρτητον, κατέσχεν ὠρισμένην χώραν, παρέλαβε κατάλληλον νομοθεσίαν, ἐσύστησε κυβέρνησιν, ἐμόρφωσεν ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐξ ὧν κυρίως διακρίνεται ἡ ἰδιαιτέρα προσωπικότης τῶν

διαφόρων ἐθνῶν, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐνεργοῦσε πλήρης ζωῆς καὶ εὐτονίας, καὶ ἐπολιτεύετο μεθ' ἐκουσιασμοῦ καὶ ἐλευθερίας. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι δὲν κατέσχε τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων του, ὡς χώραν ἀδέσποτον ἀμαχητί, οὔτε ἀνεδείχθη πάντοτε νικηφόρος ἐν τῇ ἀνακτῆσει αὐτῆς, ὡς καὶ ἀκολούθως εἰς τοὺς πολέμους του μετὰ ἐτέρων ἐθνῶν· πλὴν ἂν ἐπὶ τοιούτου προκειμένου δὲν θελήσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὰ προσκόμματα καὶ αἱ ἤτται αὐτοῦ, ἦσαν κατὰ τὰς Γραφὰς συνέπειαι τῶν παρεκτροπῶν του, καὶ τῆς ἀθετήσεως τῶν θείων ἐντολῶν, ὀφειλομεν τότε ἐξ ἀνάγκης νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἦσαν περιπέτεια φυσικαὶ καὶ ἀναπόφευκτοι, συμβαίνουσαι ἐν τῇ πορείᾳ πάντων τῶν γεννωμένων ἢ ἀναγεννωμένων ἐθνῶν, ὅσων μάλιστα προτίθενται νὰ κατακτήσωσιν ἄλλοτριαν χώραν, ἢ ν' ἀνακτήσωσι πατρικὴν κληρονομίαν, σφετερισθεῖσαν καὶ κατεχομένην ὑπὸ ἄλλοτρίων, διότι καὶ ἡ κατάκτησις καὶ ἡ ἀνάκτησις, οὐδέποτε σχεδὸν κατορθοῦνται ἀναιμωτῆ, ἀνευ συγκρούσεων καὶ κινδύνων, ἀνευ ἐκατέρωθεν ἡττῶν καὶ νικῶν, καὶ ἀνευ προπάντων ἰδίων καὶ οὐχὶ ξένων θυσιῶν, νηπιωδῶς ἐλπιζομένων. « Ἐλπίδες μόνον βόσκουσι τοὺς κενοὺς » τῶν βροτῶν. »

Ὅπως δὴποτε ὁμοίως ἐκλάβωμεν τὰ φαινόμενα ταῦτα, τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων ἐπὶ τέλους ἐθριάμβευσε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ὀριστικῶς ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν τῶν πατέρων του. Εἰς τὴν γῆν αὐτὴν τῶν θαυμάτων καὶ τῶν ἱερῶν ἀναμνήσεων, τὴν βέουσαν τωόντι μέλι καὶ γάλα, ἐξ ἧς ὡς ἀπὸ ἀρχαῖον κορμὸν, ἀνεβλάστησεν ὁ νέος ἀγλαὸς καὶ θεῖος καρπὸς τῆς παγκοσμίου σωτηρίας, ἀνεπτύχθη, ἐπολιτίσθη μόνον καὶ πρωτοτύπως, ἀνέδειξε μεγάλους ἀν-

δρας, ἐδέσπωσεν ἐπὶ τῶν πέριξ φυλῶν, καὶ ἔζησε διαρκῶς μέχρι τῆς ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος αἰχμαλωσίας του, ἐνδοξον, κραταῖον καὶ ἐλεύθερον ἐπέκεινα τῶν χιλίων ἐτῶν. Ἡ ἐν τῷ πρώτῳ τούτῳ σταδίῳ τοῦ ἐθνικοῦ βίου του μακροβιότης, ὑπῆρξε πολὺ ὑπερτέρα, ἀπὸ ἐκείνας ἐτέρων ἐθνῶν, ζησάντων ἐν τῇ Ἀσιατικῇ χώρᾳ. Δὲν ἦτον ὁμοίως καὶ φύσει κατακτητικόν, οὔτε ἐπεδίωκε τὴν δι' ὀπλων κοσμοκρατορίαν, ἀρκεῖτο εἰς τὴν χώραν του, ὡς οἱ προπάτορές του πρὶν τῆς πτώσεώς των ἐν τῷ παραδείσῳ.

Ἄλλ' ἐνεκα τίνων λόγων ἐν τῷ πρώτῳ αὐτῷ σταδίῳ τοῦ ἐθνικοῦ βίου του, δὲν μετεδόθη καὶ δὲν ἐξετάθη καὶ ὁ πολιτισμὸς του εἰς τὰς πέριξ τοῦλάχιστον αὐτοῦ χώρας, ἀλλὰ διατηρηθεῖς ὡς ἐγκεκλεισμένος ἐντὸς τῆς περιφέρειας τοῦ κράτους του, ἐξέπνευσε μὲ τὴν αἰχμαλωσίαν του, καὶ ἀνεγράφη μόνον ἐν τῇ ἱστορίᾳ; — Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρουσιάζεται βεβαίως κατὰ πρώτην ἔποψιν ὀλίγον τι παράδοξον καὶ δυσεξηγήτην, πλὴν ἐξεταζόμενον μετὰ πλειοτέρας ἐπιστάσεως, θέλει καταδειχθῆ φυσικώτατον καὶ εὐερμήνευτον. Ὅτι δὲ τὸ Ἑβραϊκὸν ἔθνος ἐσχημάτισε καὶ εἶχεν ἴδιον καὶ ἀξιόλογον πολιτισμὸν, ἐπαρκοῦντα εἰς ἑαυτὸ, καὶ δυνάμενον ἔτι νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς ἕτερα θερμάς καὶ φωτοβόλους ἀκτῖνας, οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ, διότι ἐκτὸς τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἅτινα διαχέουσι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἄπλετον φῶς, ἀνομολογοῦσιν αὐτὸν προσέτι καὶ σύγχρονοι ἐθνικοὶ συγγραφεῖς, ἐνῶ οὐδεμίαν ποιοῦνται τοιαύτην μνειάν περὶ τῶν πέριξ τῆς Παλαιστίνης οἰκούντων τότε ἐτέρων λαῶν.

Πολιτισμὸν τινα ἴδιον ἀναφέρουν μόνον εἰς τινα σύγχρονα Ἀσιανὰ ἔθνη, ὡς τὰ τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Λυδῶν καὶ τῶν Μήδων, πλὴν ὁ ἀνώτερος, ὡς καὶ ὁ

έντελέστερος πάντων, ἦτον ὁ τῶν Ἑβραίων, οὐ μόνον διὰ τε τὸν ἐξωτερικὸν καὶ καλλίμορφον τύπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ οὐσιαστικὴν αὐτοῦ ἀξίαν, προκύπτουσαν ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἰδιαίτερου αὐτοῦ χαρακτήρος. Λαὸς νέος, σφριγῶν, νοήμων, περιούσιος, ἱεροπρεπής, ὑπὸ θείας ἐπιπνοίας θερμαινόμενος, καὶ μέλλων μεγάλην ἐν τῷ κόσμῳ ν' ἀποτελέσῃ ἀποστολήν, ἔπρεπε φυσικῶ τῷ λόγῳ νὰ διακριθῇ καὶ διαπρέψῃ, ἐντὸς τῶν ἐτέρων περιστοιχούντων αὐτὸν βαρβάρων ἐθνῶν, καὶ νὰ ὑπάρχῃ ἐντὸς αὐτῶν ὡς εὐδρος καὶ ἀνθηρὰ ὄασις, ἐντὸς ξηρᾶς καὶ διακεκαυμένης ἐρήμου.

Εἰς τὸν τότε λοιπὸν ἐκλεκτὸν τοῦτον λαὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἄτομον, ἦσαν μᾶλλον ἀνεπτυγμένα καὶ μεμορφωμένα, διότι καὶ ὁ πολιτικὸς ὀργανισμὸς ἦτον ἐλευθερώτερος, καὶ ἡ νομοθεσία θεοπαράδοτος, καὶ τὰ ἦθη φιλανθρωπότερα καὶ τὰ ἔθιμα ἐλλογώτερα, καὶ αἱ τέχναι καὶ τὸ ἐμπόριον μᾶλλον ἐντελεῖ καὶ ἐκτεταμένα, καὶ ἡ πρωτεύουσα μεγάλη, ἱστορικὴ, πολυανθρωποτάτη καὶ περικαλλεστάτη, καὶ τὰ ἀνάκτορα καὶ ὁ Ναὸς μεγαλοπρεπῆ, πολύχρυσα καὶ καλλιτεχνικώτατα, καὶ αἱ ἐκπαιδευτικαὶ τέλος Σχολαὶ πλείσται, ἐξ ὧν αἱ σημαντικώτεραι καὶ σοφώτεραι ἦσαν ἡ Προφητικὴ, ἡ Ποιητικὴ, καὶ ἡ τῆς Μουσικῆς, αἵτινες πολλοὺς ἀνέδειξαν σοφοὺς καὶ θεοπνεύστους ἀνδρας, καὶ οὐκ ὀλίγας πνευματολήπτους καὶ λυρικὰς ἠρωίδας.

Ἄπαντα ὁμῶς ἐν γένει τὰ στοιχεῖα ταῦτα τοῦ πολιτισμοῦ του, ἐκ μιᾶς ἀπορρέουν ἀρχῆς, ἀοράτου, ἀόλου, ἀκαταλλήπτου καὶ αἰωνίου, τῆς τοῦ πανσόφου καὶ παντοδυνάμου Θεοῦ· μίαν ἔφερον σφραγίδα, τὴν τῆς ἱερότητος· ἔνα εἶχον τύπον, τὸν τῆς θρησκείας.

ὑπὸ ἐνὸς ἐζωποιοῦντο πνεύματος, τοῦ θεοκρατικοῦ. Ὁ θεοκρατικὸς λοιπὸν οὗτος καὶ θρησκευτικὸς εἰς ὅλα ἐν γένει χαρακτήρ, ἀναγόμενος ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει εἰς τὸν μονοθεϊσμὸν καὶ τὴν ἀσώματον καὶ ἀχειροποιήτον αὐτοῦ θεολατρείαν, ἦτο καὶ τὸ ἀνυπέβλητον πρόσκομμα καὶ τὸ ἀδιάβατον μεσότοιχον τῆς ἐπεκτάσεως καὶ διαδόσεως τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος πολιτισμοῦ, εἰς ἔθνη πρεσβεύοντα ἀπεναντίας τὸν πολυθεϊσμὸν, τὴν εἰδωλολατρείαν καὶ τὴν ἀνθρωποθυσίαν.

Ἐκαστον ἀλλότριον ἔθνος ἢ φυλὴ, παραδεχόμενα τὸν Ἰουδαϊκὸν πολιτισμὸν, ὠφείλον ἐξ ἀνάγκης ν' ἀσπασθῶσι καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸν θρήσκευμα, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ πολιτισμὸς αὐτὸς συνεχωνεύετο καὶ συνεταυτίζετο, καὶ οὐδὲν ἔθνος ἀνέχεται ποτε ν' ἀφομοιωθῇ μετὰ ἐτέρων καὶ μάλιστα θρησκευτικῶς. Ὁ Ἰουδαϊσμός, ὁ Ἀσσύριος, ὁ Φιλιισταῖος, δὲν ἀνείχοντο νὰ γίνωσι καὶ νὰ λέγωνται Ἑβραῖοι ἢ Ἰουδαῖοι. Ἐκαστος προτιμᾷ νὰ διατηρήσῃ τὸ ὄνομα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν αὐθυπαρξίαν του ἀντὶ πάσης θυσίας, μὴ ἐξαιρουμένης ἐν ἀνάγκῃ καὶ αὐτῆς τῆς ἐντελοῦς καταστροφῆς του. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ ἐλευθερωτέρα μορφή τῆς Ἑβραϊκῆς πολιτείας, δὲν ἦτο πολὺ εὐπρόσδεκτος καὶ συμπαθητικὴ πρὸς τὰ ἄλλα Ἀσιανὰ ἔθνη, ἅτινα ἀνέκαθεν ἐδιοικοῦντο δεσποτικῶς καὶ βαρβαρικῶς.

Οὗτοι εἶναι οἱ κυριωδέστεροι λόγοι, ἐνεκα τῶν ὁποίων ὁ Ἑβραϊσμός ἢ Ἰουδαϊσμός, εἰς ὃν ἦτον ἀλλότριον τὸ διὰ τῆς σπάθης κατακτητικὸν πνεῦμα, δὲν ἐξῆλθε καὶ δὲν ἐρρίζοβόλησε πέραν τῶν ὀρίων τῆς Ἑπικρατείας του. Μ' ὅλον τοῦτο δόγματά τινα καὶ ἀρχαί τινες τῆς θείας νομοθεσίας του, μετωκίσθησαν καὶ ἐνεκλιματίσθησαν καὶ εἰς ἀπωτέρας χώρας, διότι

ἀπαντῶνται εἰς τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ τὰ ἔθιμα πολλῶν Ἰνδικῶν φυλῶν, τῶν ὁποίων ὁ πολιτισμὸς ἦτο μεταγενέστερος.

Ἐν τούτοις τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων, ὡς ἔθνος δρῶν, αὐτεξούσιον καὶ ἀκμαῖον, ἔζη διὰ τοῦ πολιτισμοῦ του καὶ τοῦ ἀποκλειστικοῦ χαρακτήρος του, ἐπέκεινα τῶν χιλίων ἐτῶν, ὡς διελάβομεν, ὅτε ἐπῆλθε καὶ δι' αὐτὸ ἐπὶ τῆς βασιλείας Σεδεκίου ἢ προῤῥηθεῖσα τρομερὰ θύελλα, καὶ ἡ ἐσχάτη ὥρα τῆς συμφορᾶς καὶ τῆς ἀπωλείας του. Ἄς ἀκούσωμεν ἤδη εἰς βιβλικὸν ὕφος τὴν περιπαθῆ καὶ συγκινητικὴν περιγραφὴν, ἣν ποιοῦνται διὰ βραχέων ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ Παραλειπόμενα. « Καὶ ἤγαγεν ἐπ' αὐτοὺς (δηλ. τοὺς Ἰουδαίους) τὸν βασιλέα Χαλδαίων Ναβουχοδονόσορα, καὶ ἀπέκτεινε τοὺς νεανίσκους αὐτῶν ἐν ῥομφαίᾳ ἐν οἴκῳ ἁγιάσματος αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἐφείσατο τοῦ Σεδεκίου, καὶ τὰς παρθένους αὐτῶν οὐκ ἠλέησε, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους αὐτῶν ἀπήγαγε. Καὶ πάντα τὰ σκεύη οἴκου τοῦ Θεοῦ τὰ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ, καὶ τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου, καὶ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ βασιλέως καὶ τῶν μεγιστάνων, πάντα εἰσήνεγκεν εἰς Βαβυλῶνα. Καὶ ἐνέπρησε τὸν οἶκον Κυρίου, καὶ κατέσκαψε τὸ τεῖχος Ἱερουσαλήμ, καὶ τὰς βάρεις αὐτῆς ἐνέπρησεν ἐν πυρὶ, καὶ πᾶν σκεῦος ὠραῖον εἰς ἀφανισμόν. Καὶ ἀπόκισε τοὺς καταλοίπους εἰς Βαβυλῶνα, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ εἰς δούλους ἕως βασιλείας Μήδων. »

Ἐτι δὲ εὐπαθεστέρα καὶ λυρικωτέρα παρίσταται ἡ εἰκὼν τῆς δυστυχίας αὐτῆς τῶν Ἑβραίων, ἐν τῇ καταχωρηθείσῃ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ψαλμῶν ὑψηλῇ ἐκείνῃ ᾠδῇ, ὅτε ἀφιχθέντες αἰχμάλωτοι ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἢ Εὐφράτην, ἐκρέμασαν ἐκεῖ τὰ

ὄργανα αὐτῶν ἐπὶ τὰς ἰτέας αὐτῶν, καὶ καθίσαντες ἐκλαυσαν ἐν τῷ μνησθῆναι αὐτοὺς τῆς Σιών καὶ τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ.

» Μόχθων
» Δ' οὐκ ἄλλος ὑπερθεν,
» Ἡ γὰρ πατρίας στέρεσθαι. »

Ἴδοὺ λοιπὸν ἐν ῥίπῃ οὕτως εἰπεῖν ὀφθαλμοῦ, ὁ ἐκλεκτὸς καὶ περιούσιος αὐτὸς λαὸς, τὸ βασιλεῖον ἱεράτευμα, τὸ ἔθνος τὸ ζῶν, τὸ πλοῦσιον, τὸ πεπολιτισμένον, τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὑπερυψούμενον μεταξὺ τῶν ἄλλων, ῥίπτεται χαμαὶ, ἐκσφενδονίζεται, κατὰ τὸν Ἡσαίαν, ὡς σφαῖρα ἐντὸς πεδιάδος, καὶ τὰ ἄρματα τῆς δόξης του μετατρέπονται εἰς αἰσχύνην. Ὁ περικαλλῆς καὶ πρωτότυπος αὐτοῦ Ναός, τὸ πολύτιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς τοῦτο σκῆνωμα τῆς λατρείας του, κατασκυλεύεται καὶ πυρπολεῖται· ἡ ὠραία καὶ πολυπληθὴς, ἢ πλήρης βοῆς, πλήρης θορύβου καὶ πλήρης θριάμβων αὐτοῦ μεγαλόπολις, τὸ καύχημα τῶν αἰώνων, καὶ ἡ ἀντίζηλος τῶν γειτνιαζόντων ἐθνῶν, κατακουρσεύεται ὡσαύτως, γίνεται παρανάλωμα τοῦ πυρός, τὰ ὑπερήφανα αὐτῆς τεῖχη κατεδαφίζονται, καὶ ἡ ὀχυρὰ καὶ ὡς ἐπὶ νεφελῶν φερομένη λαμπρὰ ἀκρόπολις τῆς Σιών κατασκάπτεται ἐκ θεμελίων· ὁ βασιλεὺς ἐξορύττεται τοὺς ὀφθαλμοὺς, οἱ οἰκεῖοι αὐτοῦ, ἡ σφριγῶσα νεολαία καὶ οἱ διαπρεπέστεροι μεγιστᾶνες κατασφάζονται διὰ ῥομφαίας· αἱ καλλιπάρθενοι αὐτοῦ θυγατέρες διαφθείρονται ἢ σύρονται εἰς τὰς ὁδοὺς, καὶ ἅπαντες οἱ ἐναπολειφθέντες μεταφέρονται δέσμοι καὶ αἰχμάλωτοι εἰς ἄλλοτρίαν γῆν, διανέμονται ὡς λάφυρα καὶ κατασκορπίζονται ἐντὸς ἀλλοτρίων καὶ ἑτεροθρήσκων ἐθνῶν, Ἀσσυρίων, Μήδων, Χαλδαίων, Ἑλαμιτῶν κ. λ. Τὰ πάντα λοιπὸν

τοιουτοτρόπως ἐνεκρώθησαν, ἐμηδενίσθησαν, καὶ οὐδὲ ἶχνος πλέον ἔμεινε προτέρας πολιτείας καὶ ἀνεξαρτήτου ἐθνικοῦ βίου.

Δύναται νὰ δοθῇ θάνατος φρικωδέστερος μὲν, βαρβαρώτερος καὶ ἀγριώτερος, πλήν καὶ καταφανέστερος, βεβαιότερος, καὶ ἄνευ τινός ἐλπίδος ἀναβιώσεως ἀπὸ τοῦτον; — Δὲν τὸ πιστεύομεν. Ἐματαιώθησαν λοιπὸν καὶ θεῖαι ἀρχαῖαι διαθήκαι, καὶ μεταγενέστεραι προφητεῖαι, καὶ μεγάλοι προορισμοὶ, καὶ ὑψηλαὶ ἀποστολαὶ, καὶ πᾶσαι αἱ προσδοκίαι τῶν ἐθνῶν, διότι τὸ ἔθνος τὸ περιούσιον, ἐξ οὗ ἔμελλον πάντα ταῦτα ν' ἀπορρέουσιν ἐτελεύτησε, δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ ζωῇ, ἐξέλιπεν ὡς ἐκλείπει καπνός, σκιά καὶ ἐνύπνιον, κατέστη ἡ χλεύη καὶ τὸ ἐξουθένημα τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ἡ καταστροφή του ἐν τῇ διανοίᾳ τῶν συγχρόνων του, ἐθεωρεῖτο πλέον ἀνεπανόρθωτος καὶ αἰωνία ὡς ὁ θάνατος.

Πλὴν οὐχί, μυριάκις οὐχί. Ἄλλως σκέπτονται καὶ κρίνουν οἱ περιωρισμένοι ἢ ἐμπαθεῖς νόες τινῶν ὄντων, καὶ ἄλλως ἐνεργοῦν καὶ κυοφοροῦν ἐν τῇ ἀκαταλήπτῳ καὶ μυστηριώδει αὐτῶν ἐπιδράσει αἱ βουλαὶ τοῦ Ὑψίστου, τὰς ὁποίας καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, δυνάμεθα κάλλιστα νὰ ὀνομάσωμεν φυσικοὺς καὶ ἠθικοὺς νόμους ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος. Πλὴν ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦμεν νὰ στηρίξωμεν ἀπλῶς τὰς ιδέας μας ἐπὶ τῶν λόγων καὶ τῶν προρρήσεων τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, κατὰ συνέπειαν τῶν ὁποίων, ὁ μὲν Ἱερεμίας προσφήτευσεν τὴν παρὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορος αἰχμαλωσίαν, καὶ τὴν ἐβδομηκονταετη αὐτῆς διάρκειαν. « Τοῦ πληρωθῆναι λόγον Κυρίου διὰ στόματος Ἱερεμίου . . . εἰς συμπλήρωσιν ἐτῶν ἐβδομηκοντα » ὁ δὲ Ἡσαίας, ἐν ἀποκρύφῳ ὁμῶς, ὡς

νομίζεται, προφητεία, προεῖπε τὴν διὰ μέσου τοῦ Κύρου ἀνέγερσιν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. « Τάδε λέγει Κύρος βασιλεὺς Περσῶν πάσαις ταῖς βασιλείαις τῆς γῆς. Ἔδωκέ μοι Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Οὐρανοῦ, καὶ αὐτὸς ἐνετείλατό μοι οἰκοδομῆσαι οἶκον αὐτῷ ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐκ παντός τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ἔσται Θεὸς αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναβήτω; » Διότι αἱ προρρήσεις αὗται λύνουν μὲν θεολογικῶς τὸ ζήτημα τῆς Ἑβραϊκῆς ἀναβιώσεως, πλήν οὔτε ἱστοριονομικῶς καὶ ἐθνολογικῶς τὸ ἀναπτύσσουν, οὔτε ὡς εἰδικαὶ δύνανται νὰ ἐπεκταθῶσι καὶ καταρτίσωσιν ἐν τῇ φυσικῇ καὶ ἠθικῇ τάξει τῶν ὄντων, σταθερὸν καὶ γενικὸν νόμον ἀναβιώσεως ἐθνῶν, καὶ ἡμεῖς τοῦτον προσθέμεθα ν' ἀνακαλύψωμεν ἐὰν ὑπάρχη, καὶ ἐναργῶς ν' ἀποδείξωμεν.

Ἡ ἄλωσις τῆς Ἱερᾶς πόλεως, ἡ ἐρήμωσις τῆς Ἰουδαίας, ὁ ἐξανδραποδισμὸς καὶ κατακερματισμὸς ἡ διασπορὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ξίφους διασωθέντων κατοίκων τῆς, ἐπήνεγκον τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐλευθερίας, τῆς πολιτικῆς αὐτοτελείας καὶ τοῦ πατρίου ἐδάφους, πλὴν δὲν ἴσχυσαν νὰ ἐξαλείψωσι καὶ ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδουλωθέντων Ἑβραίων τὰς προγονικὰς παραδόσεις, τοὺς θείους νόμους, τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, τὸ ζωοποιῶν ταῦτα θεοκρατικὸν πνεῦμα, τὰς γλυκείας ἀναμνήσεις τῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν χώρα προτέρας ἐθνικῆς ζωῆς, καὶ ἐπὶ πάντων τούτων τὴν παρήγορον ἐλπίδα, ἢ μᾶλλον τὴν ἐνδόμυχον πεποίθησιν τῆς ἐπανόδου ἢ ἀναστάσεώς των, διαβεβαιουμένην οὐ μόνον ὑπὸ τῶν προγενεστέρων προφητῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἐκ διαλειμμάτων ἀναφαινομένων ἐν αὐτῇ τῇ ἀλλοτρίᾳ γῆ.

Διὰ τῶν ιδεῶν, τῶν ἀναμνήσεων, τῶν ἐμπνεύσεων

καὶ τῶν πεποιθήσεων τούτων, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν ἰσχυρὰν καὶ ἀκλόνητον αὐτῶν θείαν πίστιν, ἔζων καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ αἰχμαλωσίᾳ των· ἐνοποιοῦντο κατ' ἐπίνοιαν καὶ ἐν τῷ διασκορπισμῷ των· ἀντειχόν περιφρονούμενοι καὶ καταδιωκόμενοι εἰς τὰς πολυειδεῖς καὶ δεινάς αὐτῶν δοκιμασίας· διετήρουν ἀνόθευτον τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα των, καὶ ἐπεσφράγιζον αὐτὸν διὰ οὐσιῶν καὶ μαρτυρίων, ἅτινα οἱ δεσπόται των καὶ οἱ ἕτεροι ἄλλοεθνεῖς, ἐκάλουν πεισμονήν, ἰσχυρογνωμίαν καὶ παραφροσύνην. Ἐν τούτοις καὶ ὑπὸ τὸ βᾶρος τῆς δουλείας των ἐπληθύνοντο βαθμηδὸν, ἀνεπτύσσοντο διὰ τῆς νοημοσύνης των, κατεπλούτιζον διὰ τῆς φιλοπονίας των, καὶ πολλάκις ἀνῆρχοντο διὰ τῶν φώτων, τῆς ἰκανότητος καὶ τῆς ἀρετῆς των εἰς τὰ ὑψηλότερα ἀξιώματα.

Καταλυθείσης δὲ τῆς βασιλείας τῶν Ἀσσυρίων ὑπὸ τῶν Μήδων, κατελύθη μετ' οὐ πολὺ καὶ ἡ τῶν Μήδων ὑπὸ τοῦ Κύρου βασιλείως τῶν Περσῶν. Ἐνῶ δὲ ἀνίστατο ὁ μεγαλεπίβολος οὗτος δυνάστης, προσημαίνετο ταύτοχρόνως καὶ ἡ προσέγγισις τῆς ἐπαγελεύσεως τῶν Ἑβραίων. « *Nemo unquam vir magnus sine aliquo afflatu divino fuit.* » Ἡ ἀπελευθέρωσις τούτων καὶ ἡ ἐγκατάστασις αὐτῶν ἐν τῇ πατρίδι γῆ, ἔχει μὲν τι μυστηριώδες, θεῖον, προφητικὸν καὶ θαυματουργικόν, πλὴν δὲν εἶναι καὶ ἀλλοτρία ἐκ τῆς φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἐκείνης πορείας, ἥτις συνήθως διαφαίνεται καὶ ἐν τῇ λοιπῇ τάξει τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, διότι ναὶ μὲν ὁ Κύρος ὡς ὑπὸ θείας ἐμπνεύσεως ὀρμώμενος, διακηρύττει τὴν περὶ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ναοῦ θέλησίν του, καὶ προσκαλεῖ τοὺς Ἰουδαίους, ὅσους ἐπιθυμοῦν, νὰ ἐπανέλθωσιν πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν εἰς τὴν πατρίδα των, πλὴν καὶ

ἡ πρόσκλησις καὶ ἡ θέλησίς του, ἠδύναντο κάλλιστα νὰ ὑποκρύπτωσιν, ἂν οὐχὶ μίαν φιλοδοξίαν, τοῦλάχιστον μίαν ἀντίπραξιν κατὰ τῶν βαρβαροτήτων καὶ ἀθεμιτουργιῶν τῆς καταλυθείσης δυναστείας τῶν Ἀσσυρίων, καθότι ὁ Κύρος ἦτο μὲν μέγας κατακτητῆς, πλὴν ἦτο καὶ φύσει ἀγαθός, εὐσεβής, γενναῖος καὶ δίκαιος· οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἐξ ἄλλου μέρους, οὐδεμίαν παρημέλουν περίστασιν, δυναμένην νὰ συντελέσῃ πρὸς τὴν ἐκ τῆς δουλείας ἀπαλλαγὴν των. Οὕτως ἐτελοῦντο αἱ βουλαι τοῦ Ὑψίστου.

Αὐτοὶ καὶ τοὶ διεσπαρμένοι ἐντὸς πολλῶν ἐθνῶν, καὶ ὑπὸ τὸ βᾶρος ἀλλοτρίας δουλείας, διετέλουν ὁμῶς εἰς εὐπορον, εὐανθῆ καὶ ἀσφαλῆ κατάστασιν, ἣν ὤφειλον εἰς τὸ εὐμήχανον καὶ δαιμόνιον ἐμπορικὸν πνευμά των· πλὴν δὲν εὐαρέστοῦντο, ἡ θέσις των φυσικῶ τῷ λόγῳ δὲν τοὺς ἱκανοποιεῖ, διότι ἔλειπον ἐξ αὐτῶν τὰ οὐσιωδέστερα, ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀποκατάστασις, ἅτινα ὡς ἐκ τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ὀρησκευτικῶν αὐτῶν πεποιθήσεων, ἐθεώρουν ὡς βέβαια καὶ ἀναπόδραστα ἐν σιμοτεινῷ μέλλοντι. Τούτου ἕνεκα καὶ μετὰ τὸ διάταγμα καὶ τὴν πρόσκλησιν τοῦ Κύρου, συνέβρευσαν ἐν ἀκαρεῖ ὑπὲρ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας, οἵτινες παραλαβόντες καὶ ὅλα τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ ἱερὰ σκεύη, συληθέντα ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἑσδρα, τοῦ Ζοροβάβελ καὶ ἑτέρων, ἐπανῆλθον σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις εἰς τὴν κληρονομίαν τῶν πατέρων των, καὶ ἐσκήνωσαν ἐπὶ τῆς τέφρας καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς Ἀγίας πόλεως.

Ἡ μεγίστη δὲ αὐτῶν ἀγαλλίασις καὶ ὁ ἑξαλλὸς ἐνθουσιασμός ἐν τῇ ἀφίξει των, ἐννοεῖται μὲν οἰκοθεν, ἐξ ὧν ἔχουν τὴν συναίσθησιν πατρίδος ἀπολε-